

DOI: 10.31648/kpp.8931

Malwina Treder

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

ORCID: 0000-0002-9489-0096

malwina.treder@uwm.edu.pl

Stosowanie polskiej ustawy karnej do cudzoziemca – zagadnienia praktyczne

Wstęp

Zgodnie z informacjami opublikowanymi przez Główny Urząd Statystyczny na koniec 2019 r. na terenie Rzeczypospolitej Polskiej przebywało 2,1 mln cudzoziemców. W 2020 r., z uwagi na pandemię, liczba ta zmniejszyła się o 10,1%¹, zaś na sierpień 2022 r., głównie z uwagi na działania wojenne za granicą, szacowano, że liczba cudzoziemców w Polsce wynosi 3,1 mln, co stanowi ok. 8% społeczeństwa².

Opierając się na statystykach policyjnych, można zauważyć, że liczba cudzoziemców posiadających status podejrzanych systematycznie wzrasta. Począwszy od 2016 r. wśród podejrzanych odnotowano 4580 cudzoziemców, w 2017 r. – 6264, w 2018 r. – 8343, w 2019 r. – 9755³. Z kolei w pierwszym półroczu 2020 r. było to aż 4778 (co w skali kraju stanowi niewielki odsetek wszystkich podejrzanych – ok. 3%). Wskazuje się, że kategoriami najczęściej popełnianych przez nich przestępstw są: kradzieże, przestępstwa gospodarcze, narkotykowe oraz drogowe. Jeśli chodzi o narodowość, najczęściej są to obywatele państw byłego ZSSR. Departament Analiz i Polityki Migracyjnej Ministerstwa

---

¹Główny Urząd Statystyczny, *Populacja cudzoziemców w Polsce w czasie COVID-19*, <https://stat.gov.pl/statystyki-eksperymentalne/kapital-ludzki/populacja-cudzoziemcow-w-polsce-w-czasie-covid-19,12,1.html> (dostęp: 6.01.2023).

²M. Duszczyk, *Pomiędzy dwoma kryzysami migracyjnymi: Czego się nauczyliśmy, a co może nas czekać w przyszłości*, <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/kraj/artykuly/8585718,migracje-duszczyk-raport-ukraincy-granica-polsko-bialoruska.html> (dostęp: 6.01.2023).

³J. Włodarczyk-Madejska, M. Kopeć, G. Goździk, *O przestępczości cudzoziemców i przestępczości wobec cudzoziemców w Polsce na podstawie statystyki policyjnej*, „Archiwum Kryminologii” 2021, nr 43(2), s. 283, <https://ak.inp.pan.pl/index.php/ak/article/view/2282/2377> (dostęp: 2.01.2023).

Spraw Wewnętrznych i Administracji wskazuje, że w latach 2018–2019 i w pierwszym półroczu 2020 r. liczba podejrzanych obywateli Ukrainy wynosiła 58% podejrzanych cudzoziemców, Gruzji – ok. 8%, zaś Białorusi – 5%⁴.

Z punktu widzenia praktyki istotne znaczenie mają zagadnienia nie tylko związane z możliwością stosowania polskiej ustawy karnej względem cudzoziemców, ale również uprawnienia wynikające z Kodeksu postępowania karnego oraz skutki ewentualnego skazania na gruncie ustawy o cudzoziemcach.

Przesłanki zastosowania polskiej ustawy karnej wobec cudzoziemca

W myśl art. 3 pkt 2 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach⁵ cudzoziemiec to każdy, kto nie posiada obywatelstwa polskiego. W ten sam sposób cudzoziemiec został zdefiniowany na gruncie wcześniej obowiązujących aktów prawnych, tj. w rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 13 sierpnia 1926 r. o cudzoziemcach⁶, ustawie z dnia 29 marca 1963 r. o cudzoziemcach⁷, ustawie z dnia 25 czerwca 1997 r. o cudzoziemcach⁸ oraz w ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach⁹.

W pierwszej kolejności należy wskazać, że w razie popełnienia przestępstwa na terenie RP zastosowanie ma zasada terytorialności wyrażona w art. 5 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny¹⁰, zgodnie z którym ustawę karną polską stosuje się do sprawcy, który popełnił czyn zabroniony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, jak również na polskim statku wodnym lub powietrznym, chyba że umowa międzynarodowa, której Rzeczpospolita Polska jest stroną, stanowi inaczej. Oznacza to, że w polskim systemie prawa karnego nie różnicuje się sprawców ze względu na ich obywatelstwo, w związku z tym polskiej jurysdykcji karnej podlega sprawca będący zarówno obywatelem RP, jak i cudzoziemcem¹¹.

Jako terytorium RP rozumie się powierzchnię ziemi oddzieloną polskimi granicami państwowymi wraz z wodami wewnętrznymi i morskimi wodami przybrzeżnymi oraz powietrzem nad tym obszarem i wnętrzem ziemi¹². Z kolei statek powietrzny to urządzenie zdolne do unoszenia się w atmosferze na skutek oddziaływania powietrza innego niż oddziaływanie powietrza odbitego od podłoża¹³, zaś statek wodny to każde

⁴Departament Analiz i Polityki Migracyjnej MSWiA, *Polityka migracyjna Polski – diagnoza stanu wyjściowego*, s. 53, <https://www.gov.pl/web/mswia/polityka-migracyjna-polski-diagnoza-stanu-wyjsciowego> (dostęp: 2.01.2023).

⁵T.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 2354 z późn. zm., dalej: u.c.

⁶Art. 1 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 13 sierpnia 1926 r. o cudzoziemcach (Dz.U. z 1926 r., Nr 83, poz. 465 z dnia 14 sierpnia 1926 r.).

⁷Art. 1 ustawy z dnia 29 marca 1963 r. o cudzoziemcach (t.j. Dz.U. z 1992 r., Nr 7, poz. 30 z późn. zm.).

⁸Art. 2 ustawy z dnia 25 czerwca 1997 r. o cudzoziemcach (t.j. Dz.U. z 2001 r., Nr 127, poz. 1400 z późn. zm.).

⁹Art. 2 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach (t.j. Dz.U. z 2011 r., Nr 264, poz. 1573 z późn. zm.).

¹⁰T.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 1138 z późn. zm., dalej: k.k.

¹¹A. Marek, V. Konarska-Wrzošek, *Prawo karne*, Warszawa 2019, s. 84.

¹²P. Kozłowska-Kalisz, *Komentarz do art. 5 k.k.*, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, 2022, Lex, art. 5.

¹³Art. 2 pkt 1 ustawy z dnia 3 lipca 2002 r. Prawo lotnicze (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 1235 z późn. zm.).

urządzenie pływające przeznaczone lub używane do żeglugi morskiej¹⁴, przy czym na gruncie k.k. za statek wodny uważa się także stałą platformę umieszczoną na szelfie kontynentalnym, co wynika z art. 115 § 15 k.k.

Należy również wskazać, że zgodnie z treścią art. 6 § 2 k.k. za czyn zabroniony uważa się czyn popełniony w miejscu, w którym sprawca działał lub zaniechał działania, do którego był obowiązany, albo gdzie skutek stanowiący znamię czynu zabronionego nastąpił lub według zamiaru sprawcy miał nastąpić. Możliwa jest zatem – zgodnie z przyjętą przez polskiego ustawodawcę koncepcją tzw. wielomiejscowości – taka sytuacja, w której przestępstwo będzie miało kilka miejsc jego popełnienia. Wystarczy zatem, by jeden z elementów wskazanych w tym przepisie był spełniony, np. potencjalne planowanie wystąpienia skutku czynu zabronionego na terytorium RP, aby można było zastosować ustawę karna polską¹⁵.

W art. 110 k.k. uregulowane zostały dwie kolejne zasady umożliwiające zastosowanie polskiej ustawy karnej w stosunku do cudzoziemca. Pierwsza z nich – zasada narodowości przedmiotowej (zwana również zasadą ochronną zwykłą) wyrażona została w art. 110 § 1 k.k.¹⁶ Przewiduje ona karalność na gruncie polskich przepisów względem cudzoziemca, który popełnił za granicą czyn zabroniony skierowany przeciwko interesom Rzeczypospolitej Polskiej, obywatela polskiego, polskiej osoby prawnej lub polskiej jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej bądź dopuścił się za granicą przestępstwa o charakterze terrorystycznym. Są to więc sytuacje, w których naruszony został interes prawny polski lub całej międzynarodowej społeczności (np. w ściganiu terrorystów). Należy jednak podkreślić, że dla zastosowania przedmiotowej zasady konieczne jest zaistnienie warunku podwójnej karalności wyrażonej w art. 111 k.k., tj. konkretny czyn musi być uznawany za przestępstwo również za granicą – w miejscu jego faktycznego popełnienia¹⁷.

Druga zasada – odpowiedzialności zastępczej uregulowana w art. 110 § 2 k.k. ma zastosowanie po spełnieniu łącznie czterech warunków:

- czyn inny niż w art. 110 § 1 k.k. został popełniony przez cudzoziemca za granicą;
- przestępstwo w polskiej ustawie karnej jest zagrożone karą przekraczającą dwa lata pozbawienia wolności – przy czym pod uwagę bierze się ustawowe zagrożenie karą, bez modyfikacji wynikających z ewentualnego nadzwyczajnego zaostżenia kary czy też recydywy;
- sprawca przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz brak jest postanowienia o wydaniu sprawcy tj. sąd polski orzeknie, iż ekstradycja nie jest dopuszczalna;
- dodatkowo, podobnie jak w przypadku zasady narodowości przedmiotowej, musi zostać spełniony wymóg podwójnej karalności¹⁸.

¹⁴ Art. 2 §1 ustawy z dnia 18 września 2001 r. Kodeks morski (t.j. Dz.U. z 2018 r., poz. 2175 z późn. zm.).

¹⁵ Wyrok SA w Białymstoku z 19 listopada 2020 r., sygn. akt II AKa 167/20, Lex nr 3169956.

¹⁶ T. Gardocka, *Komentarz do art. 110 k.k.*, [w:] R.A. Stefański (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, 2021, Legalis.

¹⁷ Zob. K. Wiak, *Komentarz do art. 110 k.k.*, [w:] A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2021.

¹⁸ A. Sakowicz, *Komentarz do art. 110 k.k.*, [w:] M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz. Art. 1–116*, 2021, Legalis.

Kodeks karny przewiduje również odpowiedzialność według zasady ochronnej bezwzględnej, mającej zastosowanie w przypadku przestępstw wymienionych w art. 112 k.k. Oznacza to, że w razie popełnienia za granicą również przez przestępców:

- 1) przeciwko bezpieczeństwu wewnętrznemu lub zewnętrznemu Rzeczypospolitej Polskiej;
- 2) przeciwko polskim urządóm lub funkcjonariuszóm publicznym oraz przestępstwa wyłudzenia poświadczenia nieprawdy od polskiego funkcjonariusza publicznego lub innej osoby uprawnionej na podstawie prawa polskiego do wystawienia dokumentu;
- 3) przeciwko istotnym polskim interesóm gospodarczym;
- 4) fałszywych zeznań, złożenia fałszywego oświadczenia, opinii lub tłumaczenia, posłużenia się dokumentem stwierdzającym tożsamość innej osoby, poświadczającym nieprawdę lub fałszywym – wobec urzędu polskiego;
- 5) z którego została osiągnięta, chociażby pośrednio, korzyść majątkowa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej

ustawę polską stosuje się niezależnie od przepisów obowiązujących w miejscu popełnienia czynu zabronionego.

Ustawodawca zniósł zatem wymóg podwójnej karalności, która miała zastosowanie zgodnie z zasadą narodowości podmiotowej oraz odpowiedzialności zastępczej uregulowanej w art. 110 k.k.¹⁹

Ponadto art. 113 k.k. została wyrażona zasada represji wszechświatowej²⁰, zgodnie z którą niezależnie od przepisów obowiązujących w miejscu popełnienia przestępstwa ustawa polska ma zastosowanie również do cudzoziemca, którego nie postanowiono wydać w razie popełnienia przez niego za granicą przestępstwa, do którego ścigania Rzeczpospolita Polska jest zobowiązana na mocy umowy międzynarodowej, lub przestępstwa określonego w rzymskim statucie Międzynarodowego Trybunału Karnego, sporządzonym w Rzymie dnia 17 lipca 1998 r. Mowa więc tu o przestępstwach związanych m.in. z terroryzmem czy handlem ludźmi²¹.

Można więc stwierdzić, że możliwości osądzenia przez polski sąd obywateli innych krajów są stosunkowo szerokie, bowiem nie wymagają fizycznej obecności sprawcy na terenie RP w chwili popełnienia czynu.

Uprawnienia cudzoziemca na gruncie postępowania karnego

W przypadku postawienia zarzutów przeciwko cudzoziemcowi (bądź w dalszej perspektywie aktu oskarżenia) osoba taka nie zawsze będzie w stanie realizować swoje prawo do obrony z uwagi na barierę językową. Z tego względu w myśl art. 72 § 1 ustawy

¹⁹ Wyrok SN z 29 marca 2011 r., sygn. akt III KK 365/10, Lex nr 852228.

²⁰ Wyrok SA w Krakowie z 27 kwietnia 2016 r., sygn. akt II AKa 45/16, Lex nr 2268989.

²¹ Zob. np. Europejska konwencja o zwalczaniu terroryzmu, sporządzona w Strasburgu dnia 27 stycznia 1977 r. (Dz.U. z 1996 r., Nr 117, poz. 557); Konwencja w sprawie zwalczania handlu ludźmi i eksploatacji prostytucji (Dz.U. z 1952 r., Nr 41, poz. 278).

z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego²² oskarżony ma prawo do korzystania z bezpłatnej pomocy tłumacza, jeżeli nie włada w wystarczającym stopniu językiem polskim. Oczywiście prawo to rozciąga się również na podejrzanego, a także na każdą osobę, przeciwko której wszczęto jakiegokolwiek czynności na każdym etapie postępowania, a więc także w przypadku jeśli nie postawiono jeszcze zarzutów²³.

Z treści art. 72 § 2 i § 3 k.p.k. wynika, że tłumacza należy wezwać do każdej czynności z udziałem oskarżonego, w każdej fazie postępowania, jak również na jego wnioski, w celu porozumienia się ze swoim obrońcą. Wskazuje się, że jest to realizacja faktycznej zdolności do działania w procesie. Ponadto postanowienie o przedstawieniu, uzupełnieniu lub zmianie zarzutów akt oskarżenia oraz orzeczenie podlegające zaskarżeniu lub kończące postępowanie doręcza się wraz z tłumaczeniem, zaś w przypadku orzeczenia kończącego postępowanie niepodlegającego zaskarżeniu można, za zgodą oskarżonego, poprzestać na jego ogłoszeniu wraz z tłumaczeniem ustnym. W ten sposób realizowane są minimalne standardy wynikające z zasady demokratycznego państwa prawnego, zaś niedopełnienie tych obowiązków stanowiłoby istotne naruszenie prawa do rzetelnego procesu²⁴.

Jak wskazuje orzecznictwo, przepis art. 72 k.p.k. określa jedną z najważniejszych gwarancji procesowych oskarżonego będącego obcokrajowcem, gdyż prawo do korzystania z pomocy tłumacza stanowi istotny element prawa do rzetelnego procesu karnego. W doktrynie wskazuje się, że konieczność tłumaczenia orzeczeń, nawet tych, które nie podlegają zaskarżeniu oraz pism procesowych mających znaczenie dla prowadzenia przez oskarżonego właściwej obrony, wynika z konieczności zapewnienia lojalności procesowej wobec stron i elementarnej rzetelności postępowania²⁵. W ten sposób zabezpieczone zostają jego elementarne gwarancje procesowe poprzez umożliwienie mu zrozumienia najważniejszych czynności postępowania²⁶. Co istotne, wbrew pozorom doprecyzowane w art. 72 w zw. z art. 204 § 1 pkt 2 k.p.k. prawo do skorzystania z pomocy tłumacza absolutnie nie oznacza spoczywającego na organie procesowym lub sądzie obowiązku zapewnienia tłumacza z języka ojczystego danej osoby, lecz wymóg ten jest spełniony już przy zapewnieniu tłumacza z języka, którym ta osoba posługuje się w stopniu wystarczającym²⁷.

O ile k.p.k. gwarantuje udział tłumacza w przypadku niewystarczającej znajomości języka polskiego, tak zapewnienie obrońcy z urzędu nie wynika już z przepisów proceduralnych. W art. 79 § 1 k.p.k. wyróżnione zostały cztery przesłanki,

²²T.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 1375 z późn. zm., dalej: k.p.k.

²³K. Witkowska, *Tłumacz w postępowaniu karnym*, „Prokuratura i Prawo” 2014, nr 1, s. 37.

²⁴A. Wiltos, *Prawo do korzystania z bezpłatnej pomocy tłumacza w postępowaniu karnym. Wybrane zagadnienia*, „Acta Universitatis Wratislaviensis” 2013, nr 93, s. 140, https://repozytorium.uni.wroc.pl/Content/117353/PDF/07_Wiltos_A_Prawo_do_korzystania_z_bezplatnej_pomocy_tlumacza_w_postepowaniu_karnym_Wybrane_zagadnienia.pdf (dostęp: 6.01.2023).

²⁵Wyrok SN z 27 listopada 2020 r., sygn. akt V KK 518/19, Lex nr 3095018.

²⁶Wyrok SA w Rzeszowie z 16 czerwca 2014 r., sygn. akt II AKa 111/13, Lex nr 1496046.

²⁷Wyrok SA w Rzeszowie z 30 lipca 2020 r., sygn. akt II AKa 11/20, Lex nr 3335457.

które wskazują na właściwości osobiste sprawcy obligujące do posiadania przez niego obrońcy, jednak żadna z nich nie dotyczy obywatelstwa czy też nieznanomości języka polskiego.

Zgodnie z art. 79 § 2 k.p.k. oskarżony musi mieć obrońcę również wtedy, gdy sąd uzna to za niezbędne ze względu na inne okoliczności utrudniające obronę, jednak wskazuje się, że sam fakt nieznanomości języka polskiego nie uzasadnia obrony obligatoryjnej w myśl tego przepisu. Zgodnie z orzecznictwem w takich przypadkach to sąd decyduje, czy oskarżony musi mieć obrońcę ze względu na okoliczności utrudniające obronę. Są one związane przede wszystkim z właściwościami osobistymi oskarżonego, które co prawda nie uniemożliwiają realizacji prawa do obrony materialnej bezpośrednio przez samego oskarżonego, ale w znaczący sposób ją utrudniają. Stwierdzenie okoliczności utrudniających obronę bądź ich brak musi być związane z właściwościami fizycznymi (wiek, stan zdrowia, sprawność poszczególnych narządów zmysłów), psychicznymi (stopień sprawności umysłowej, zaradność lub nieporadność) oraz intelektualnymi (stopień inteligencji ogólnej, wiedzy w dziedzinie stanowiącej materię przedstawionych zarzutów) konkretnego oskarżonego w zestawieniu z treścią przedstawianych mu zarzutów²⁸.

W świetle powyższego przesłanką do zastosowania art. 79 § 2 k.p.k. może być nieznanomość języka polskiego, jednakże najczęściej w połączeniu z innymi okolicznościami, które utrudniłyby oskarżonemu prowadzenie obrony, np. wyjątkowo skomplikowany charakter sprawy. Aczkolwiek z drugiej strony nie można całkowicie wykluczyć sytuacji, w której sąd uzna, że mimo zapewnienia pomocy tłumacza bariera językowa na tyle utrudnia oskarżonemu aktywne uczestnictwo w procesie, iż należy uznać udział obrońcy za niezbędny²⁹.

W przypadku jeśli cudzoziemiec został już skazany prawomocnym wyrokiem przez sąd polski na karę pozbawienia wolności podlegającą wykonaniu, nie zawsze musi on odbywać ją w polskim zakładzie karnym. W art. 610 k.p.k. przewidziana została możliwość przekazania do wykonania za granicą (do kraju obywatelstwa skazanego) orzeczenia, które zapadło wobec cudzoziemca. Procedura ta może zostać uruchomiona albo z inicjatywy Ministra Sprawiedliwości albo właściwego organu państwa obcego. W obu przypadkach Minister Sprawiedliwości zwraca się także do właściwego sądu o wydanie postanowienia w przedmiocie dopuszczalności przekazania orzeczenia do wykonania za granicą³⁰. W tego rodzaju postępowaniu sąd

²⁸ Postanowienie SN z 12 maja 2022 r., sygn. akt IV KO 169/21, Lex nr 3398983; wyrok SN z 24 lipca 2008 r., sygn. akt V KK 32/08, Lex nr 452395; postanowienie SN z 9 stycznia 2013 r., sygn. akt III KK 330/12, Lex nr 1277747.

²⁹ R.A. Stefański, *Obrona obowiązkowa ze względu na okoliczności utrudniające obronę*, „*Prokuratura i Prawo*” 2006, nr 12, s. 105.

³⁰ B. Augustyniak, *Komentarz do art. 610 k.p.k.*, [w:] D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, t. II, 2022, Lex.

będzie badać czy zostały spełnione przesłanki wyrażone w art. 3 Konwencji o przekazywaniu osób skazanych³¹ oraz czy nie wystąpiły przesłanki negatywne wyrażone w art. 611b § 2 k.p.k.³²

W art. 611t § 1 k.p.k. przewidziana została podobna procedura, zarówno wobec cudzoziemca, jak i wobec obywatela polskiego, tj. sąd okręgowy, w którego okręgu wydano orzeczenie, może za zgodą skazanego wystąpić o wykonanie orzeczenia bezpośrednio do właściwego sądu lub innego organu państwa członkowskiego Unii Europejskiej, jeżeli przekazanie orzeczenia do wykonania pozwoli w większym stopniu zrealizować wychowawcze i zapobiegawcze cele kary. Wystąpienie to ma charakter fakultatywny, a sąd okręgowy może z niego zrezygnować nawet w razie spełnienia wszystkich przesłanek, jeżeli uzna, że wystąpienie byłoby niecelowe, np. z uwagi na charakter sprawy, względy prewencji generalnej, więzy skazanego z Polską lub państwem wykonania, krótki okres kary, który pozostał do wykonania itp.³³ W myśl art. 611t § 2 k.p.k. wystąpienie, o którym mowa w § 1, może nastąpić także na wniosek Ministra Sprawiedliwości, właściwego sądu lub innego organu państwa wykonania orzeczenia lub skazanego. W praktyce inicjatorami postępowania w przedmiocie wystąpienia są często sami skazani, którym zależy, by wykonywać karę pozbawienia wolności w innym kraju Unii Europejskiej.

Celem przyjętego rozwiązania z art. 611t k.p.k. jest założenie, że wykonanie kary w danym państwie wykonującym powinno zwiększać szanse na resocjalizację osoby skazanej. Dlatego też wskazane jest przekazywanie wyroków do wykonania do państwa, w którym skazany posiada określone więzi lub które traktuje jako miejsce, z którym łączą go więzi rodzinne, językowe, kulturowe, społeczne, gospodarcze lub innego rodzaju³⁴. Przykładowo umożliwienie skazanemu kontaktu z rodziną poprzez wykonywanie kary pozbawienia wolności w innym kraju Unii Europejskiej może przyczynić się do jego resocjalizacji oraz pozwoli w większym stopniu zrealizować wychowawcze i zapobiegawcze cele kary, w szczególności wpłynie na przestrzeganie przez niego norm prawnych i społecznych w przeszłości³⁵.

³¹ Art. 3 Konwencji o przekazywaniu osób skazanych, sporządzonej w Strasburgu dnia 21 marca 1983 r. (Dz.U. z 1995 r., Nr 51, poz. 279 z późn. zm.), stanowi, że: przekazanie w trybie niniejszej konwencji może nastąpić jedynie, gdy: a) skazany jest obywatelem państwa wykonania; b) orzeczenie jest prawomocne; c) w chwili otrzymania wniosku o przekazanie okres kary pozostałej skazanemu do odbycia wynosi co najmniej 6 miesięcy lub jest nieokreślony; d) skazany wyraża zgodę na przekazanie lub gdy jedno z państw uzna to za konieczne ze względu na jego wiek lub stan fizyczny i psychiczny; zgodę taką wyraża jego przedstawiciel prawny; e) działanie lub zaniechanie, stanowiące podstawę skazania, stanowi przestępstwo w rozumieniu prawa państwa wykonania lub stanowiłoby przestępstwo w wypadku popełnienia na jego terytorium; f) państwa skazania i wykonania wyrażają zgodę na przekazanie.

³² Przekazanie orzeczenia do wykonania w państwie obcym jest niedopuszczalne, jeżeli: 1) orzeczenie nie jest prawomocne albo nie podlega wykonaniu; 2) skazany na karę pozbawienia wolności lub osoba, wobec której orzeczono środek polegający na pozbawieniu wolności, nie wyraża zgody na przekazanie; 3) skazany na karę pozbawienia wolności lub osoba, wobec której orzeczono środek polegający na pozbawieniu wolności, jest osobą określoną w art. 604 § 1 pkt 1; 4) zachodzą okoliczności, o których mowa w art. 604 § 1 pkt 3 i 5.

³³ Postanowienie SO w Warszawie z 18 listopada 2013 r., sygn. akt VIII Kop 213/13, Lex nr 1897723.

³⁴ Postanowienie SA w Katowicach z 16 lipca 2019 r., sygn. akt II AKz 567/19, Lex nr 2751448.

³⁵ Postanowienie SO w Warszawie z 4 marca 2016 r., sygn. akt VIII Kop 13/16, Lex nr 2179462.

Skutki prawomocnego skazania na gruncie u.c.

Skazanie cudzoziemca ma również określone konsekwencje na gruncie u.c. W pierwszej kolejności, zgodnie z art. 442 ust. 1 u.c., sąd, który skazał cudzoziemca w Rzeczypospolitej Polskiej prawomocnym wyrokiem za przestępstwo umyślne lub przestępstwo skarbowe na karę grzywny lub karę pozbawienia wolności, przekazuje Szefowi Urzędu do Spraw Cudzoziemców odpis prawomocnego wyroku w tej sprawie, a także odpis orzeczenia zmieniającego ten wyrok. Wynika to z faktu, że Szef Urzędu do Spraw Cudzoziemców prowadzi wykaz cudzoziemców, których pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest niepożądany (dalej: *Wykaz*), co wynika wprost z art. 434 u.c.³⁶

W myśl art. 435 ust. 1 pkt 2 u.c. w *Wykazie* umieszcza się i przechowuje dane cudzoziemca, który został skazany prawomocnym wyrokiem: w Rzeczypospolitej Polskiej (za przestępstwo umyślne lub przestępstwo skarbowe na karę grzywny lub karę pozbawienia wolności), w innym państwie niż państwo obszaru Schengen (za przestępstwo stanowiące zbrodnię w rozumieniu prawa polskiego), w Rzeczypospolitej Polskiej lub w innym państwie obszaru Schengen (za przestępstwo na karę pozbawienia wolności powyżej jednego roku).

Należy podkreślić, że w art. 435 ust. 1 u.c. znajduje się cały katalog przesłanek dokonania wpisu do *Wykazu*. Każda z nich może być wykorzystana samodzielnie, niezależnie od pozostałych, nie musi więc dojść do skazania prawomocnym wyrokiem, bowiem podstawą do wpisu może być także stwierdzenie, że wymagają tego względy obronności lub bezpieczeństwa państwa lub ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego lub interes Rzeczypospolitej Polskiej³⁷.

Skutkiem umieszczenia w *Wykazie* jest wydanie obligATORYJNEJ decyzji o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu na podstawie art. 302 ust. 1 pkt 7 u.c.³⁸ Zgodnie z art. 438 ust. 1 pkt 3 i 4 u.c., w przypadku skazania cudzoziemca na karę pozbawienia wolności, jego dane umieszcza się w *Wykazie* na okres pięciu lat od dnia zakończenia odbywania kary pozbawienia wolności orzeczonej na podstawie wyroku będącego podstawą do umieszczenia danych w wykazie, jeżeli cudzoziemiec został skazany na karę co najmniej trzech lat pozbawienia wolności. W przypadku kary pozbawienia wolności o wymiarze poniżej trzech lat okres umieszczenia danych we *Wykazie* wynosi trzy lata.

Nie zawsze jednak spełnienie przesłanek z art. 435 ust. 1 pkt 2 u.c. będzie równoznaczne z umieszczeniem cudzoziemca w *Wykazie*, bowiem ustawodawca przewidział pewne wyjątki wyrażone w art. 436 ust. 1 u.c.

Zgodnie z 436 ust. 1 pkt 1 w *Wykazie* co do zasady nie umieszcza się cudzoziemca będącego małżonkiem obywatela polskiego lub przebywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej małżonkiem cudzoziemca posiadającego zezwolenie na pobyt stały lub zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego Unii Europejskiej. Jednakże

³⁶ Postanowienie WSA w Warszawie z 19 lipca 2016 r., sygn. akt IV SA/Wa 558/16, Lex nr 2138928.

³⁷ Wyrok NSA z 27 lipca 2018 r., sygn. akt II OSK 1930/17, Lex nr 2547219.

³⁸ Wyrok NSA z 23 listopada 2018 r., sygn. akt II OSK 1928/18, Lex nr 2611234.

powyższa zasada ta nie będzie miała zastosowania, jeśli wpis do *Wykazu* uzasadniony będzie względami obronności lub bezpieczeństwa państwa lub ochroną bezpieczeństwa i porządku publicznego lub interesem Rzeczypospolitej Polskiej. Podobna sytuacja będzie miała miejsce w przypadku stwierdzenia, że związek małżeński został zawarty lub istnieje w celu obejścia przez cudzoziemca przepisów określających zasady i warunki wjazdu cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, ich przejazdu przez to terytorium, pobytu na nim i wyjazdu z niego³⁹.

Wpisowi nie podlega w myśl art. 436 ust. 1 pkt 3 u.c. także cudzoziemiec skazany prawomocnym wyrokiem w Rzeczypospolitej Polskiej za przestępstwo umyślne lub przestępstwo skarbowe tylko na karę grzywny, jeżeli tę grzywnę uiszczył. Stąd wniosek, że ustawodawca nie ma intencji nakładania dodatkowych sankcji na cudzoziemca, jeśli ciężar gatunkowy popełnionego przez niego czynu zabronionego jest na tyle niski, iż jedyną orzeczoną w stosunku do niego karą jest grzywna.

Podsumowanie

Nie ulega wątpliwości, że zastosowanie polskiej ustawy karnej jest możliwe zarówno jeśli czyn został popełniony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, jak i poza jego granicą, w przypadkach ściśle przewidzianych w k.k.

Co do zasady cudzoziemiec, w stosunku do którego stosowana jest polska ustawa karna, posiada niemalże taki sam status jak podejrzany czy oskarżony będący obywatelem Rzeczypospolitej Polskiej. Ustawodawca wprowadził regulacje zapewniające w razie potrzeby obecność tłumacza na każdym etapie postępowania karnego, jednak udział obrońcy, poza przypadkami obrony obowiązkowej w myśl art. 79 i 80 k.p.k., co do zasady nie jest zapewniany. Oczywiście gdy sytuacja materialna cudzoziemca nie pozwala mu na wyznaczenie obrońcy z wyboru, może on złożyć wniosek o wyznaczenie mu obrońcy z urzędu na zasadach ogólnych wynikających z art. 78 k.p.k. Jeśli dojdzie do prawomocnego skazania cudzoziemca na karę pozbawienia wolności, w ściśle określonych przypadkach istnieje możliwość, aby odbywał on karę w zakładzie karnym za granicą.

W przypadku skazania prawomocnym wyrokiem określone sankcje zostały przewidziane w u.c., bowiem osoba taka, poza nielicznymi wyjątkami, zostaje wpisana do wykazu cudzoziemców, których pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest niepożądany, co w konsekwencji skutkować będzie wydaniem decyzji o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu.

³⁹M. Kumela-Romańska, [w:] *Ustawa o cudzoziemcach. Komentarz*, wyd. drugie, 2022, Lex, art. 436.

BIBLIOGRAFIA

Literatura

- Augustyniak B., *Komentarz do art. 610 k.p.k.*, [w:] D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, t. II, 2022, Lex.
- Gardocka T., *Komentarz do art. 110 k.k.*, [w:] R.A. Stefański (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, 2021, Legalis.
- Kozłowska-Kalisz P., *Komentarz do art. 5 k.k.*, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, 2022, Lex.
- Kumela-Romańska M., [w:] *Ustawa o cudzoziemcach. Komentarz*, wyd. drugie, 2022, Lex.
- Marek A., Konarska-Wrzošek V., *Prawo karne*, Warszawa 2019.
- Sakowicz A., *Komentarz do art. 110 k.k.*, [w:] M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz. Art. 1–116*, 2021, Legalis.
- Stefański R.A., *Obrona obowiązkowa ze względu na okoliczności utrudniające obronę*, „Prokuratura i Prawo” 2006, nr 12.
- Wiak K., *Komentarz do art. 110 k.k.*, [w:] A. Grzeszkowiak, K. Wiak (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2021.
- Witkowska K., *Tłumacz w postępowaniu karnym*, „Prokuratura i Prawo” 2014, nr 1.

Orzecznictwo

- Postanowienie SN z 9 stycznia 2013 r., sygn. akt III KK 330/12, Lex nr 1277747.
- Postanowienie SA w Katowicach z 16 lipca 2019 r., sygn. akt II AKz 567/19, Lex nr 2751448.
- Postanowienie SN z 12 maja 2022 r., sygn. akt IV KO 169/21, Lex nr 3398983.
- Postanowienie SO w Warszawie z 18 listopada 2013 r., sygn. akt VIII Kop 213/13, Lex nr 1897723.
- Postanowienie SO w Warszawie z 4 marca 2016 r., sygn. akt VIII Kop 13/16, Lex nr 2179462.
- Postanowienie WSA w Warszawie z 19 lipca 2016 r., sygn. akt IV SA/Wa 558/16, Lex nr 2138928.
- Wyrok NSA z 23 listopada 2018 r., sygn. akt II OSK 1928/18, Lex nr 2611234.
- Wyrok NSA z 27 lipca 2018 r., sygn. akt II OSK 1930/17, Lex nr 2547219.
- Wyrok SA w Białymstoku z 19 listopada 2020 r., sygn. akt II AKa 167/20, Lex nr 3169956.
- Wyrok SA w Krakowie z 27 kwietnia 2016 r., sygn. akt II AKa 45/16, Lex nr 2268989.
- Wyrok SA w Rzeszowie z 16 czerwca 2014 r., sygn. akt II AKa 111/13, Lex nr 1496046.
- Wyrok SA w Rzeszowie z 30 lipca 2020 r., sygn. akt II AKa 11/20, Lex nr 3335457.

Wyrok SN z 24 lipca 2008 r., sygn. akt V KK 32/08, Lex nr 452395.

Wyrok SN z 27 listopada 2020 r., sygn. akt V KK 518/19, Lex nr 3095018.

Wyrok SN z 29 marca 2011 r., sygn. akt III KK 365/10, Lex nr 852228.

Akty prawne

Europejska konwencja o zwalczaniu terroryzmu, sporządzona w Strasburgu dnia 27 stycznia 1977 r. (Dz.U. z 1996 r., Nr 117, poz. 557).

Konwencja w sprawie zwalczania handlu ludźmi i eksploatacji prostytucji (Dz.U. z 1952 r., Nr 41, poz. 278).

Konwencja o przekazywaniu osób skazanych, sporządzona w Strasburgu dnia 21 marca 1983 r. (Dz.U. z 1995 r., Nr 51, poz. 279 z późn. zm.).

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 13 sierpnia 1926 r. o cudzoziemcach (Dz.U. z 1926 r., Nr 83, poz. 465 z dnia 14 sierpnia 1926 r.).

Ustawa z dnia 29 marca 1963 r. o cudzoziemcach (t.j. Dz.U. z 1992 r., Nr 7, poz. 30 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 1138 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 1375 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 25 czerwca 1997 r. o cudzoziemcach (t.j. Dz.U. z 2001 r., Nr 127, poz. 1400 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 18 września 2001 r. Kodeks morski (t.j. Dz.U. z 2018 r., poz. 2175 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 3 lipca 2002 r. Prawo lotnicze (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 1235 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach (t.j. Dz.U. z 2011 r., Nr 264, poz. 1573 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 2354 z późn. zm.).

Źródła internetowe

Departament Analiz i Polityki Migracyjnej MSWiA, *Polityka migracyjna Polski – diagnoza stanu wyjściowego*, <https://www.gov.pl/web/mswia/polityka-migracyjna-polski-diagnoza-stanu-wyjsciowego>.

Duszczyk M., *Pomiędzy dwoma kryzysami migracyjnymi: Czego się nauczyliśmy, a co może nas czekać w przyszłości*, <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/kraj/artykuly/8585718,migracje-duszczyk-raport-ukraincy-granica-polsko-bialoruska.html>.

Główny Urząd Statystyczny, *Populacja cudzoziemców w Polsce w czasie COVID-19*, <https://stat.gov.pl/statystyki-eksperymentalne/kapital-ludzki/populacja-cudzoziemcow-w-polsce-w-czasie-covid-19,12,1.html>.

- Wiltos A., *Prawo do korzystania z bezpłatnej pomocy tłumacza w postępowaniu karnym. Wybrane zagadnienia*, „Acta Universitatis Wratislaviensis” 2013, nr 93, https://repositorium.uni.wroc.pl/Content/117353/PDF/07_Wiltos_A_Prawo_do_korzystania_z_bezplatnej_pomocy_tlumacza_w_postepowaniu_karnym_Wybrane_zagadnienia.pdf.
- Włodarczyk-Madejska J., Kopec M., Goździk G., *O przestępczości cudzoziemców i przestępczości wobec cudzoziemców w Polsce na podstawie statystyki policyjnej*, „Archiwum Kryminologii” 2021, nr 43(2), <https://ak.inp.pan.pl/index.php/ak/article/view/2282/2377>.

Application of the Polish criminal law to a foreigner – practical issues

Summary

The number of foreigners living in the Republic of Poland is systematically growing - in 2022 this number oscillated around 3 million, which is about 8% of all residents. The purpose of this article is to analyze regulations related to the application of the Polish criminal law to foreigners. In the first place, the author focused on analyzing the formal possibilities of applying the Polish criminal law. Next, the regulations concerning foreigners contained in the Code of Criminal Procedure were discussed, with particular emphasis on the obligation to provide court interpreter, the possibility of appointing a criminal lawyer and serving a prison sentence imposed by a Polish court abroad. The effects of a final conviction under the Act on foreigners, i.e. entry into the list of foreigners whose stay on the territory of the Republic of Poland is undesirable, was also described. The conclusions indicate that the application of the Polish criminal law may take place in accordance with the principles expressed in the Penal Code – a foreigner will be liable for crimes committed on the territory of the Republic of Poland and, in certain situations, also if he commits a crime abroad. The status of a foreigner at each stage of criminal proceedings is similar to the status of a Polish citizen, and the main difference is that he is provided with an interpreter and has the option of serving the sentence of imprisonment abroad. In addition, he bears the consequences described in the Act on foreigners.

Keywords: foreigner, accused, convicted, Polish criminal law, Polish criminal procedure